

Проект фінансується Міністерством закордонних справ Республіки Польща в рамках конкурсу «Польська допомога задля розвитку 2012 »

Проект «Ініціативна молодь – регіональна система підготовки тренерів з підприємництва для української системи освіти»

МЕТОДОЛОГІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ „ІНІЦІАТИВНА МОЛОДЬ”

Головний партнер:

Українські партнери:

МЕТОДОЛОГІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ „ІНІЦІАТИВНА МОЛОДЬ”

ВСТУП.....	3
МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГРАМИ.....	4
ПРОГРАМНІ ТА РЕАЛІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ	5
ДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ, ВИКОРИСТАНІ В НАВЧАЛЬНІЙ ПРОГРАМІ.....	6
КОНСПЕКТИ ЗАНЯТЬ.....	8
ТЕМАТИЧНА СФЕРА: ХТО? – або ЛЮДИНА.....	9
ТЕМАТИЧНА СФЕРА: ЩО? – або ІДЕЯ	10
ТЕМАТИЧНА СФЕРА: ЯК? – або ФІРМА.....	11

ВСТУП

Методологія опрацьована в рамках проекту «Ініціативна молодь – Регіональна система підготовки тренерів з підприємництва для української системи освіти». Цей проект впроваджується ФРМД (Фундацією розвитку місцевої демократії) «Малопольський Інститут територіального самоврядування і адміністрації» з Кракова разом з Західноукраїнським Регіональним Навчальним Центром зі Львова та ГО «Ділові ініціативи» з Івано-Франківська та фінансується Міністерством закордонних справ Республіки Польща в рамках конкурсу «Польська допомога задля розвитку 2012».

Метою проекту є створення української моделі навчання підприємництва в школах І-ІІІ ступеня Західної України. В довгій часовій перспективі ця мета слугуватиме активізації молоді української спільноти для започаткування господарської діяльності. Це призведе до розвитку приватного сектору, зменшення рівня бідності та збільшення нових робочих місць у секторі мікро- і малих підприємств.

Підручник призначений для вчителів, тренерів, інструкторів, які кожен день працюють з молоддю, проводять заняття у сфері формування та розвитку підприємницької поведінки молоді у виховному процесі.

Методологія формування підприємницької поведінки і вмінь має характер гуманітарного підходу. Вона ґрунтується на формуванні ролі, уяви і визначених особистісних вмінь, характерних для підприємця, здобуванню і впровадженню знань в залежності від актуальних і майбутніх потреб учасника, на створенні міжособистісних зв'язків (мережі) між учасниками господарського життя та на побудові системи особистих мотивацій для ведення власної господарської діяльності. Таке представлення питань щодо підприємництва впливає з двох засад. Одна з них говорить, що кожна людина є від природи підприємливою і тому потребує виключно „технічних” знань зі сфери підприємництва в широкому розумінні. Другий підхід передбачає, що в кожній людині прихований потенціал підприємницьких здібностей, але не всі собі усвідомлюють їх рівень та можливості використання. Перший підхід можна назвати технічним, натомість, другий – гуманітарним. В представленій методології підготовчої програми автори визнають зв'язок з другим, гуманітарним підходом до підприємництва. Основою занять є визначення підприємництва як поведінки, яка проявляється в активному здійсненні різноманітної діяльності, творчому підході до оточуючої дійсності та здатності самостійно дбати про задоволення власних і чужих потреб. Це широке розуміння цього поняття, яке виходить за межі суто економічних знань і вмінь, та всіма асоціюються з підприємництвом. Реалізовані в рамках програми заняття, разом з розширенням знань і отримання конкретних вмінь, мають на меті формування серед молоді підприємницької поведінки, яка здобувається завдяки відповідному досвіду.

Структура навчальної програми ґрунтується на схемі, яка представляє три умови ефективності задуму для господарської діяльності: ЛЮДИНА, ІДЕЯ, ФІРМА і дозволяє відповісти на три основні питання:

1. **ХТО?** – або **ЛЮДИНА**, яка є автором задуму, створює фірму – звичайно, власник фірми,
2. **ЩО?** – або **ІДЕЯ** (наступні його фази, які починаються з мрії, через ідею до ідею з його варіантами),
3. **ЯК?** – або **ФІРМА** (як реалізувати свою ідею, а саме організувати фірму у визначеному ринковому оточенні).

МЕТОДОЛОГІЯ ПРОГРАМИ

Навчання має характер міжособистісного тренінгу, спрямованого на пізнання учасниками своїх вмінь та на таке їх формування, яке дозволить підготувати та реалізувати план власної життєвої кар'єри, а особливо, в напрямі планування і започаткування власної господарської діяльності. Тренери не інтегруються в особисте життя учасників, але торкаються таких пластів підсвідомості, які дозволяють учасникам відкритися самим собі для себе (особливо, в розумінні самопізнання) і, принаймні, частково, але реально пізнати себе та всі передумови власних дій, мотивів, прагнень. Тренери вказують шлях безпечного пізнання себе і свого роду «освоювання себе» - тобто, своїх слабостей, комплексів, психологічних і суспільних дефіцитів. Ця ситуація є обов'язковою для початку процесу визначення своїх козирів і слабостей, завдяки чому можливою є побудова реального задуму на власне майбутнє (на життя) у відповідності з самим собою і з врахуванням суспільних та економічних передумов. Одночасно навчання не є сконцентрованим на модифікації внутрішніх особистісних передумов учасників, а на вказуванні того, що їх потрібно в собі розпізнавати та на тому як це робити і як їх освоювати та змінювати те, що, звичайно, можна змінити. Навчання не має характеру вторгнення, а є послідовним освітнім втручанням, яке будує основи для створення, перевірки або зміни свого погляду на власне життя, який може бути названим способом віднайти себе в реальності або життєвою кар'єрою. Неважливим питанням є ономастика, але застосовані методи і досягнуті результати, які мають принести визначений результат: підготовка до згідного з власним «я» і суспільними формами функціонування в суспільстві шляхом виконання визначених ролей і реалізацію власних прагнень.

Навчання побудоване таким чином, щоб реальна робота учасників над собою і своїм майбутнім відбувалися в час поза навчанням. Під час самого тренінгу тренери започатковують визначені освітні ситуації, які мають дозволити учасникам розпочати процеси ознайомлення з собою, аналізу поведінки і оточення (попереднього, сьогоденного і майбутнього). Одночасно тренери скеровують учасників на пошук найбільш оптимальних з точки зору кожного учасника методів створення поглядів на майбутнє. Тренери виконують роль дороговказів, при цьому використовуючи свої знання, досвід і вміння; жодним чином тренерам не можна нав'язувати учасникам яких-небудь поглядів. Тренери започатковують процеси креативного мислення, перевіряють погляди згідно з передумовами оточення і дозволяють учасникам подивитися на себе з іншої ніж до цього часу перспективи.

Програми занять охоплюють цикл зустрічей, при чому, під час однієї зустрічі піднімається інша проблематика, пов'язана з цим широким питанням. Така структура, однак, не виключає реалізації з учнями елементів програми, вибраних вчителем. Важливим елементом програм є включення представників бізнесу до навчання підприємництва під час обговорення обраних тем та заохочення їх до організації навчальних візитів і практики для учнів. Матеріали є впорядкованими в тематичні сесії і охоплюють: конспекти, сценарії занять та матеріали для учнів.

Методологія підготовчої програми і підготовчі матеріали були опрацьовані, ґрунтуючись на багаторічному практичному досвіді авторів як тренерів і консультантів підприємництва.

ПРОГРАМНІ І РЕАЛІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ

Цілі навчальної програми	<p>Основною метою навчальної програми є формування в молоді таких рис як креативність, інноваційність, здатність приймати рішення і ризики та вміння планувати заходи і керувати ними, результатом чого має бути досягнення успіху. Важливим є те, щоби молоді люди сприймали власне працевлаштування як реальний напрям для розвитку власної професійної кар'єри в майбутньому. Однак, вміння творчо підходити до оточуючої дійсності пов'язане не тільки з підприємництвом в бізнесі, а й з формуванням громадянської позиції, зорієнтованої на співпрацю, самоорганізацію і реальну діяльність. Наука підприємництва не є тільки вправою зі створення нового покоління підприємців - вона полегшує молодим людям отримання більшої впевненості в собі та розвиває їх креативність і готовність дати собі раду з сьогоdnішнім світом, який швидко змінюється.</p> <p>Цілі навчальної програми:</p> <ul style="list-style-type: none">– розбудити уяву серед учасників – потенційних кандидатів на підприємців, а також викликати мотивацію для того, щоб бути підприємцями,– ознайомити з процесом організації власної фірми та практична репетиція, як дати собі раду з її адміністративним і організаційним веденням,– надати можливість отримати компедіум практичних і теоретичних знань щодо ведення індивідуальної господарської діяльності.
Очікувані результати навчання	<p>В результаті участі в Програмі учасники набудуть такі практичні вміння:</p> <ul style="list-style-type: none">– Здатність виконання (використання уяви для правильного функціонування в дійсності),– Здатність створення, вигадання нових ідей і проектів та ініціювання нових вирішень,– Здатність передбачення,– Прийняття рішення,– Здатність аналізувати ситуацію,– Здатність керувати малою фірмою,– Ефективна комунікація з людьми (в безпосередній розмові, по телефону та інші ЗМІ),– Переконавання, мотивація, вербування, продаж,– Очолювання групи осіб,– Вивчення, пошук нової інформації,– Упорядкування, класифікація, систематизація, визначення пріоритетів,– Планування,– Вирішення проблем

Методи і форми підготовки з поділом на лекційні та активні форми	Заняття, проведені у формі інтерактивних вправ: <ul style="list-style-type: none">– міні-лекції і презентації,– стимулюючі дискусії, які використовують інтерактивні групи з тренером,– вправи,– методи конкретних ситуацій (case studies)– тести, анкети
Дидактичні засоби	<ul style="list-style-type: none">– Мультимедійний проектор, лептоп, паперові таблиці (flipcharts)– Фломастери для паперу (мін. 4 кольори), білі листки паперу А4, малі листки „приклейки” типу Post-it, засоби для вішання листків з фліпчарту або скотч– Інтернет– Щоденна преса
Адресати/учасники навчання	<ul style="list-style-type: none">– Учні загальноосвітніх шкіл I-III ступеня з сільських територій і малих міст Львівської, Івано-Франківської, Волинської, Рівненської, Тернопільської, Хмельницької, Чернівецької, Закарпатської областей;– Молодь, яка брала участь в заняттях, проведених неурядовими організаціями та установами культури з сільських територій і малих міст тих самих областей.
Навчальні матеріали	Набір матеріалів, опрацьований для кожної з тем, охоплює: <ul style="list-style-type: none">– Конспекти занять (сценарій занять для вчителя)– Матеріали для учнів (аркуші вправ)– Мультимедійна презентація для обраних питань,– Інформаційні брошури,– Інше.

ДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ, ЗАСТОСОВАНІ В НАВЧАЛЬНІЙ ПРОГРАМІ

Багато підготовчих програм розпочинаються з теорії, а практика з’являється пізніше.

Представлений нижче цикл навчання, який став основою для опрацювання цієї методології, змінює цей процес, розпочинаючи підготовку з досвіду. Це **Модель досвідного навчання**.

Цикл навчання описує спосіб, яким учасники підготовки засвоюють нові знання в щоденному житті. Він є методом, відповідно до якого учасники занять вчаться в природних умовах. Ця модель дозволяє тренеру застосовувати ефективну і природну стратегію навчання, яку учасники автоматично застосовують у щоденному житті, коли мають для цього нагоду, і яку можуть застосовувати з таким же добрим результатом під час навчання.

Модель досвідного навчання складається з чотирьох етапів:

I. Досвід

Під час цього етапу учасники виконують визначені дії, які дозволяють їм випробувати бажані переживання щодо сфери навчання. Вчитель/тренер мусить призвести до того, щоб учасники опинилися в ситуації, яка буде найбільше стимулювати процес здобування досвіду (відігравання ролей, симуляції, методи конкретних ситуацій, фільми, демонстрації, анкети)

II. Переробка

Під час цього етапу учасники діляться своїми реакціями і спостереженнями після отриманого досвіду. Вчитель/тренер мусить забезпечити відповідну структуру роздумів або дискусії та зворотного сполучення (зворотної інформації) таким чином, щоби було можливим осмислення пережитого досвіду.

III. Узагальнення

Під час цього етапу вчитель/тренер допомагає учасникам узагальнити специфічний досвід відповідно до дійсної ситуації і на цій основі згенерувати потенційні можливості застосування.

IV. Застосування

Цей етап полягає у використанні отриманого досвіду і знань на практиці та планування ефективного їх використання у щоденній роботі.

Схема 1. Модель досвідного навчання

Навчання, підготоване та проведене відповідно до вищезгаданої схеми, є більше наближеним до життя. Учасникам здається, що їх досвід і життєві знання використані правильно і є корисними під час навчання. Застосування вищезгаданого підходу в процесі навчання вимагає від тренера зміни позиції з традиційного вчителя, який передає визначену порцію знань, на тренера, який допомагає учасникам в їх природному процесі навчання. Під час освітнього процесу тренер прагне реалізувати навчальні цілі, беручи до уваги потреби групи та індивідуальні потреби учасників. Тренер прагне забезпечити рівновагу в реалізації цих потреб, тим самим він активно створює атмосферу підготовки, сприятливу для навчання.

КОНСПЕКТИ ЗАНЯТЬ

Конспекти занять були поділені на три тематичні сфери навчальної програми, тобто ЛЮДИНА, ІДЕЯ, ФІРМА. Конспект з цієї тематичної сфери складається з двох частин: перша стосується опису методології та умов реалізації занять з цієї тематичної сфери, натомість, друга – в табличному вигляді містить детальну інформацію про тему, сферу знань, методів, часу реалізації разом із зауваженнями щодо реалізації занять.

Спільні засади для всіх модулів:

1. Тренер виконує роль ментора, натхненника, інструктора. Він стимулює процес навчання, стимулює учасників до роботи, полегшує знайдення правильних рішень. Він вчить і пояснює. Також тренер мусить пам'ятати про побудову групи, посилення мотивації для роботи і пошуку знань та рішень. Тренер – це особа, яка:
 - знає і вільно застосовує інтерактивні методи навчання;
 - зможе провести навчання процесуальними методами, тобто на основі наявного плану навчання зможе налагодити залучення і довіру учасників та стимулювати їх креативність до пошуку знань в самих собі і у ведучого, а також креативність у розв'язанні проблем, які ставляться перед учасниками;
 - володіє знаннями і психологічними вміннями, досвідом в роботі з групою, знає принципи динаміки групи і принципи перебігу дидактичного процесу.
2. Методологія: груповий процес з використанням міні-лекції, дискусії, мозкового штурму, аналізу випадку, обміну інформації та ролі в малих групах.
3. Запропонований програмний зміст міститься в програмі у визначеній структурі:
 - **Цілі для досягнення**, які відносяться до цілої тематичної сфери, і їх потрібно трактувати як відкритий список, що містить певну кількість пропозицій, яку тренер і учні зможуть змінювати або поширювати
 - **Ключові поняття**, які відносяться до цієї тематичної сфери, і є для тренера вказівником того, які елементи в цій сфері є важливими
 - **Запропонована тематика занять**, визначена у формі проблемних питань, питання для вирішення, дискусії, обговорення і т. п.
 - **Очікувані результати**, які містять опис передбачених досягнень учнів під час реалізації цієї тематичної сфери,
4. В кожній частині занять реалізація наступного алгоритму:
 - Досвід (практичні вправи);
 - Перетворення (спільна дискусія над різними аспектами досвіду; діагностика складних елементів, нових або незрозумілих; спільний пошук пояснень і відповідей);
 - Узагальнення (підсумування у формі міні-лекції, читання, теорія);
 - Застосування (ефективне планування використання набутих знань у щоденній практиці).
5. В залежності від завдань, реалізованих під час окремих занять, запропоновані в сценарії пропорції окремих питань можуть змінюватися. Може статися, що деякі питання вимагатимуть присвятити більше часу ніж впливає зі сценарію або теж доповнення додатковою інформацією, наданою у формі лекції, підкріпленою конкретними прикладами. Натомість інші питання, передбачені в сценарії у формі презентації, зможуть повністю бути проведеними у формі семінару. Все залежить від динаміки групи, їх актуального рівня знань, сприйняття і т.п.
6. Заняття можуть бути реалізованими в довільний час і довільному місці. Вони можуть мати форму щотижневих 1-2 годинних занять протягом шкільного семестру або мати характер довшого тренінгу, який охоплює 3 тематичні сесії по 3 дні кожна

ТЕМАТИЧНА СФЕРА: ХТО? – або ЛЮДИНА

Цілі для досягнення:

Учень:

- Використовує поняття і терміни: особистість, асертивність, креативність, підприємливість
- Розуміє поняття підприємництва і описує риси особистості підприємливої людини
- Розуміє зміст формування в себе підприємницьких підходів
- Розуміє значення підприємницьких підходів для задоволення своїх і чужих потреб
- Характеризує різні типи особистості людини
- Відрізняє креативність від підприємливості
- Називає риси підприємливої особи
- Пояснює в чому полягає креативність і підприємливість людини
- Оцінює сильні і слабкі сторони власної особистості

Ключові поняття:

- підприємливість, підприємець
- креативність
- особистісні риси
- мотивації
- нахили
- цілі започаткування господарської діяльності

Пропонована тематика занять:

- Підприємливість. Як ми розуміємо поняття підприємливості? Що означає бути підприємливим? Вправа «Чи знаю я підприємливих людей?»
- Підприємець – що це означає? «Підприємливі особи» – case study (методи конкретних ситуацій). Риси підприємця – анкета FUSE
- Чи можеш ти бути підприємцем? Що означає бути підприємцем?
- Ідеальний образ кандидата на підприємця - 6 чинників, які описують здатність бути підприємцем: Особистісні риси; Схильності; Вміння; Мотивації; Цілі започаткування господарської діяльності; Цінності і принципи, якими він повинен керуватися

Очікувані результати:

Учень:

- розуміє і користується ключовими поняттями
- з'ясовує, яким чином робота і підприємливість допомагають у задоволенні своїх економічних потреб та потреб інших осіб
- пропонує конкретні рішення, пов'язані з покращенням вигляду свого оточення
- планує наступні етапи реалізації представлених ідей
- зможе працювати в групі, приймати рішення і оцінювати власну роботу
- зможе охарактеризувати та ієрархізувати власні потреби і потреби соціальних груп

ТЕМАТИЧНА СФЕРА: ЩО? – або ІДЕЯ

Операційні цілі:

Учень:

- розуміє процес пошуку і перевірки ідей для творчого вирішення проблем
- вивчає методи пошуку та перевірки інформації
- проводить аналіз власних ідей і можливостей
- вказує чинники, які впливають на вибір роду господарської діяльності
- вивчає процес створення бізнес-плану господарської справи
- називає цілі господарської діяльності
- описує зовнішні і внутрішні чинники, який впливають на успіх і невдачу підприємства
- перераховує показники окупності господарської діяльності
- називає маркетингові дії
- називає принципи створення бізнес-плану і характеризує його елементи

Ключові поняття:

- Ринок
- Пропозиція, попит
- Прихід, прибуток, витрати
- Бізнес-план
- Маркетинг, реклама, маркетинг-мікс

Пропонована тематика занять:

- Макрооточення і конкурентне оточення підприємства – SWOT- аналіз
- Фінанси підприємства
- Витрати, поріг рентабельності
- Маркетингова діяльність: маркетинг-мікс, промоція і дистрибуція, види і функції реклами
- Конкуренція, конкурентні стратегії
- Бізнес-план, структура бізнес-плану

Очікувані результати:

Учень:

- представляє основні принципи складання бізнес-плану
- називає елементи бізнес-плану
- здійснює класифікацію витрат
- визначає місце розташування фірми
- опрацьовує бізнес-план для заснованої фірми
- описує ключових клієнтів запланованого підприємства
- підраховує прихід, витрати, прибуток, поріг рентабельності для запланованої фірми
- зможе провести дослідження ринку з метою поглиблення знань місцевого ринку

ТЕМАТИЧНА СФЕРА: ЯК? – або ФІРМА

Цілі для досягнення:

Учень:

- Називає цілі господарської діяльності
- Називає наступні кроки на шляху започаткування господарської діяльності
- Називає організаційно-правові форми підприємств та описує різницю між ними
- Називає критерії вибору даної організаційно-правової форми започаткованого підприємства
- Характеризує стратегії підприємств
- Називає керівні вміння та характеризує різні стилі керування людьми
- Знайомиться з принципами групової роботи

Ключові поняття:

- Правоздатність
- Податок
- Поріг рентабельності
- Стилi керування фірмою
- Імідж, стратегія, місія фірми

Пропонована тематика занять:

- Організаційно-правові форми підприємств
- Організаційні структури підприємства
- Стратегії підприємства
- Форми оподаткування господарської діяльності
- Фінанси підприємства. Постійні та змінні витрати, поріг рентабельності
- Групова робота. Побудова групи

Очікувані результати:

Учень:

- розуміє і користується ключовими поняттями
- визнає вид господарської діяльності, якою можна займатися на місцевому ринку
- визначає організаційну структуру запланованого підприємства – кількість осіб, їх кваліфікацію та посади
- знає процедури і вимоги, пов'язані із започаткуванням власної господарської діяльності
- з'ясовує у чому полягає роль менеджера на фірмі.